

Zemřel Mario Matouš

Ivan Hausner, Emil Vlasák a Jaroslav Polášek

Dne 4. července zemřel Mario Matouš – jeden z nejlepších světových skladatelů studií. Narodil se 16. června 1947 v Mladé Boleslavi a neměl snadné dětství. Byly mu tři roky, když komunisté zavřeli z politických důvodů jeho maminku a on musel do dětského domova. Později nevstoupil do pionýra a místo toho ministvoval v kostele. Mario byl velmi talentovaný, ze základní školy vyšel se samými jedničkami, na studia však musel zapomenout. Místo toho se mohl pouze vyučit zámečnickem. Přitom manuálně zručný byl Mario jako většina šachistů, což k výkonu zámečnického povolání nebylo příliš perspektivní. Naštěstí se Mario v devíti letech naučil šachy, které mu učarovaly. Nejenže ho bavila hra samotná, ale díky královské hře získal také spoustu kamarádů, což jeho družné a veselé povaze velmi vyhovovalo.

Jednou, bylo to v roce 1965, se chtěl v létě o prázdninách podívat na dorostenecký přebor ve Vrbně pod Pradědem. Mario sedl na kolo a dojel až do Vrbna, což byl z Mladé Boleslavi velice slušný sportovní výkon. Vadou na krásu bylo, že mu kolo ve Vrbně ukradli. Mario nahlásil krádež na policii a nic se nedělo. Na podzim se hrávala v Ženských domovech na pražském Smíchově soutěž dorosteneckých družstev. Po jednom kole na začátku listopadu šla parta osmi lidí na pivo, mezi nimi byl také Mario Matouš. Mezi řečí se kdosi Maria zeptal, zda již má zpět své kolo. Po záporné odpovědi snad rarášek spískal, že měl někdo z přítomných u sebe korespondenční lístek. Adresát byl jasný – Policejní stanice Vrbno pod Pradědem: „Vážení soudruzi esenbáci! Přestože se již blíží výročí VŘSR, mé kolo stále nikde! Zajisté již na něm jezdíte! To k vám mám přijet a to vaše hnízdo rozkopat?“ A dále se text ještě stupňoval. Na závěr každý napsal jedno slovo, dovedete si představit, o jaké slovní perly se asi jednalo. Nikdo již asi nikdy nevysvětlí, proč poslední slovo bylo právě kečup! Kolo se ani po této výzvě nenašlo, zato se konal s osmičkou pisatelů korespondenčního lístku soud. Odešli s tříměsíčním podmíněným trestem, velice zábavný byl právě Matoušův výsledek: „Obžalovaný Mario Matouši, má otec nějaký majetek?“ „Nemá“. „Obžalovaný Mario Matouši, má matka nějaký majetek?“ „Nemá“. „Obžalovaný Mario Matouši, máte vy nějaký majetek?“ Mario se na chvíli zamyslel a pak odpověděl „Měl jsem kolo!“

Po absolvování vojenské služby v roce 1968 jeho šachová síla vzrostla na úroveň kandidáta mistra. V roce 1971 vyhrál středočeský přebor a postoupil do semifinále republiky. Díky šachovým kontaktům sehnal také slušné místo. V té době se oženil, pamětníci vzpomínají, jak přišel na zápas Praha – Středočeský kraj v obleku a v kravatě a na dotaz, odkud jde, řekl, že se svatby a teprve za chvíli z něho vylezlo, že z vlastní. Manželství se ale brzy rozpadlo.

V roce 1976 se přestěhoval do Prahy, kde ho šachoví přátelé Eduard Meduna a Petr Špaček přivedli do Tesly Karlín. Zde hrál 1. ligu a zároveň získal dobré zaměstnání na mnoho let. Maminka Petra Špačka byla služebně v Iráku a Mario se k Petrovi nastěhoval. Byla to veselá domácnost, chlápci se opravdu nenudili. Petr dodnes vzpomíná, jaký byl Mario znamenitý kuchař, dokázal prý z jediného rajčete již nevábne kvality vykouzlit chutný oběd. Jeho specialitou byl guláš „Papula hurá“. Zato když se uklízelo – to ovšem nebylo příliš často – Mario mizel na dva, tři dny z bytu s tím, že měl deprese. Jednou si Mario přivedl na návštěvu moc hezkou slečnu. Petr se diskretně odklidil do svého pokoje a druhý den, když slečna odešla, se Maria zeptal, jak si užil. „Bylo to báječné“, plesal Mario, „povídá se, jak jsem ji zmatil!“, načež vytáhl šachovnici a ukázal Petrovi jakousi partii, která končila 11.Sh5 mat. Slečna již víckrát nepřišla, historka trochu připomíná jeden písňový text Ivana Mládka: „Vyklepl jsem Denisu, 6:0, 6:0 v tenisu...“

Mario byl bohem. Moc rád se smál, měl rád okolo sebe lidi, kde byl Mario, pivo teklo proudem. Zde vznikaly nápady k jeho fantastickým studiím. Náhle se zasnul, zmlkl, uzamkl se do sebe a přemýšlel. Pak si něco napsal na nějaký papírek, protože, jak říkal, by zapomněl, co ho napadlo. Další dny se pak Mario, kamarádi, nekomarádi, zavřel v pokoji, nejedl, nepil, dokud svůj nápad nevypracoval k dokonalosti. Zatímco běžný skladatel



Mario Matouš (vpravo) v roce 2002, vlevo Emil Vlasák, uprostřed Jaroslav Polášek (foto Marie Polášková)

se spokojí s jednou dvěma verzemi, perfekcionista Matouš jich prosíval desítky a mnohým snahám následovníků jeho práce vylepšit se jen smál. „Tohle jsem samozřejmě všechno měl 'na hřšti' a nefunguje to z toho a toho důvodu...“ Ano, jeho nádherné studie ho stály mnoho potu a sil.

Druhým pilným skladatelem v bývalém Československu byl Michal Hlinka a není divu, že mezi nimi vznikla určitá rivalita. Mario o tom prohlásil: „Rozdíl mezi Hlinkou a Matoušem? Hlinka vyrobí z jednoho nápadu sto studií, zatímco Matouš ze sta nápadů studií jednu.“ Poněkud přehnané, ale docela výstižné.

V letech 1980-90 hrál ve Spofě Praha, ale to už pomalu převládaly jeho kompoziční aktivity. V praktických partiích se totiž upínal jen k tvůrčí stránce, bod pro něho nebyl důležitý, krásná myšlenka vážila více.

Matouš publikoval první studii v roce 1968 a rychle se vypracoval na úroveň světové špičky. V nejlepších letech udivoval skvělými studii (on jim říkal „pecky“), ve kterých se spojily krásné nápady s mistrným ekonomickým zpracováním. Jejich úroveň byla světová a jako skladatele ho uznávali v šachově nejvyspělejších zemích Východu i Západu. Byl mnohonásobným přeborníkem Československa i České republiky, mistrem sportu a mistrem FIDE. Složil přes 300 studií, z toho bylo 160 vyznamenaných: 80 cen (20 prvních), 50 čestných uznání a 20 pochvalných zmínek. Nejvyšší tituly – především kompoziční GM – mu unikly převážně z administrativních důvodů. Od určité doby přestal totiž dbát na „sportovní“ stránku komponování a neobesílal Alba FIDE.

Matouš byl skladatelský génius, ale v běžných záležitostech byl značně nepraktický až bezradný. Většinu života prožil v pražském bytě v Baranově ulici, kde bydlel s družkou Hanou. I když komunistický režim neměl rád, paradoxně právě po jeho pádu se mu začalo dařit hůř. Problémy se zaměstnáním se zhoršily a po několika epizodách skončil jako černý šerif v ochrance. Šachy už hrál jen jako koníčka v nižších soutěžích. Časem se i ve studiích trochu „okoukal“ a místo cen začínal dostávat spíš čestná uznání a pochvalné zmínky; nicméně špičkovou skladatelskou úroveň si udržel do roku 2008. Pak plně převládaly jeho tvůrčí deprese a přestal publikovat s tím, že si jeho další díla šachisté nezaslouží. Poslední ranou bylo úmrtí družky a nakonec Mario umírá zcela osamocen a bez prostředků. Na financování jeho pohřbu spontánně vznikla sbírka. Nakonec však nebyla nutná, příbuzní zvolili rozloučení formou zádušní mše.

Matouš jako filozof? Matouš byl vášnivým čtenářem a v jeho zorném poli byly i filozofické spisy, zejména si oblíbil Friedricha Nietzsche. Uvádíme pár myšlenek z jeho soukromé korespondence s Michalem Hlinkou:

Kdo je umělec? To je jednoduché: Umělec je člověk, hledající krásu. Ale co je to Krása? Těžko říci. Znáš „umělce“, kteří vám odpovědi omšelými frázemi ve stylu: „Krása je relativní a spočívá v možnosti nahlédnout do mého rozervaného nitra.“ Pak umělec představí své dílo v galerii. Betonový kvádr se dvěma nedbale vetknutými lešenářskými trubkami. Název: „Bez názvu“, cena 1000 dolarů. Vosatí kritici krouží obdivně hlavami, ale normální člověk si odplivne a pospíchá pryč.

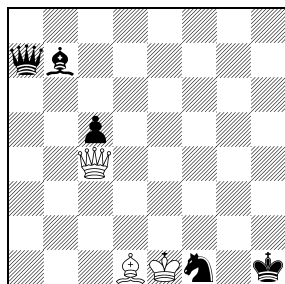
Ano, je nemožné měřit a vážit Krásu nebo dokazovat její existenci. Ale věřím, že normální člověk má stále ještě zdravé estetické citění a v tom vidím šanci pro skutečné umělce dobrat se k absolutní Kráse.

Jedním ze skvělých rysů Matoušovy tvorby bylo neustálé sepětí s praktickým šachem. Kam přišel, tam dával své nové skladby řešit praktickým hráčům. Někteří ho proto vyhledávali, jiní se mu ze stejného důvodu vyhýbali. Ladislav Salai ml., sám silný hráč i skladatel, vzpomíná, jak po zápase družstev v Brně sedli do hospody a kromě jídla si objednali telefonicky od Matouše něco nového k řešení.

Pojďme se podívat na několik Matoušových studií (můžete si je přehrát na našem webu www.sach.cz v sekci studie), před nimiž se tají dech i praktickým šachistům.

Mario Matouš

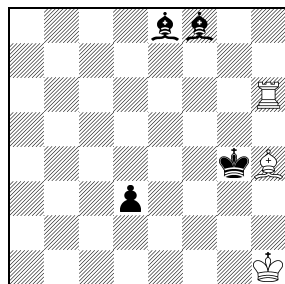
Rižské Šachmaty 1979
1. cena



59 bílý vyhraje

Mario Matouš

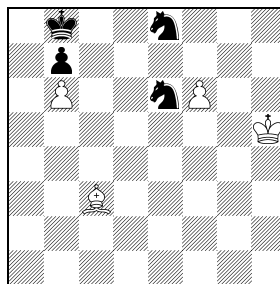
Československý Šach 1985
1. cena



60 bílý remizuje

Mario Matouš

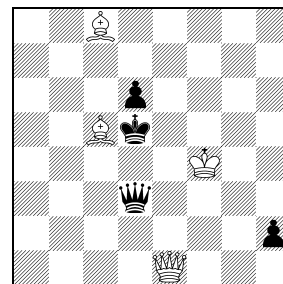
Themes 64, 1985
1. cena



61 bílý vyhraje

Mario Matouš

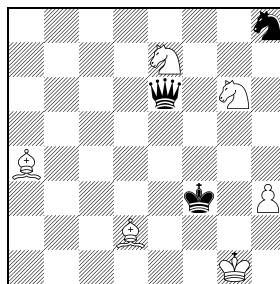
Schakend Nederland 1996
3. cena



62 bílý vyhraje

Mario Matouš

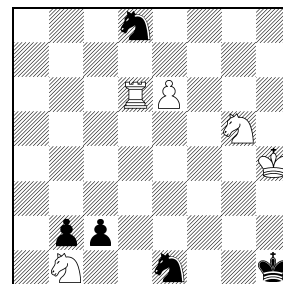
Československý Šach 2005
1. cena



63 bílý vyhraje

Mario Matouš

Olympiáda Dražďany 2008
(Die Schwalbe) spec. p. zm.



64 bílý vyhraje

59 1.Kf2! Sg2! 1...Jh2 2.Sf3+ a Dc1+; 1...Da6 2.Sf3+ Sxf3 3.Dxa6. **2.Sf3! Dg7! 3.Dh4+!** Nelze rovnou 3.Dxf1+?! Kh2 4.Dg1+ Kh3 5.Sxg2+ Kh4 6.Dh2+ Kg5 7.Dg3+ Kf6 a černá dáma je kryta. Proto bílý vtipným manévrem nejprve odežene černou dámu na pole g8. **3...Jh2 4.Dh8! Dg6** Bílá dáma je tabu (4...Dxh8 5.Sxg2 mat). **5.Dh7! Dg5 6.Dh6! Dg8** Cíl je splněn. **7.Dc1+ Jf1 8.Dxf1+ Kh2 9.Dg1+ Kh3 10.Sxg2+ Kh4 11.Dh2+ Kg5 12.Dg3+ a bílý vyhraje.**

60 1.Ve6 d2 2.Ve4+ Kh3 3.Se1! S hrozbou Vh4 mat. Nestačí 3.Vd4? Sc6+ 4.Kg1 Sc5. **3...Sc6 4.Kg1!** Po 4.Sxd2? Sc5! bílý zabrání matu jen za cenu ztráty figury 5.Se3 Sxe4+ 6.Kg1 Sxe3+. **4...Sc5+ 5.Kf1 Sb5+ 6.Ve2**

A) 6...d1D pat s dvěma aktivními vazbami bílých figur.

B) 6...d1J! 7.Sa5 (nebo 7.Sd2) **7...Sf2 8.Se1!** Nesmí dát černému čas k převodu krále na g3 či f3. **8...Sd4 9.Sd2!** Po 9.Sa5? Sc3! by černý získal rozhodující tempo k převodu krále, např. 10.Sc7 Kg4 s dalším Kf3. **9...Sc3 10.Ke1 remíza.**

61 1.f7! 1.Se5+? Kc8 2.f7 Kd7. **1...Jd6!** Přípravuje patovou obranu. Jinak bílý snadno vyhraje, např. 1...J8c7 2.bxc7+ Kxc7 3.Sb4 Kd7 4.Kg6 b6 5.Kf6 b5 6.Sa3 nebo 1...J8g7+ 2.Kg6 Jf8+ 3.Kxg7 Jd7 4.Kg6 Kc8 5.Kf5 Kd8 6.Sb4 s vytepením černého. **2.Se5 Ka8! 3.Sxd6 Jd8 4.f8J!** 4.f8D? pat. **4...Je6!** Začíná fascinující duel jezdců. **5.Jd7!** Ale ne 5.Jg6? Jf4+ či 5.Jh7? Jg5 6.Jf6 (6.Jf8 Je6 s opakováním tahů)) 6...Je4! 7.Je8 Jf6+ 5...Jc5 6.Je5! **Jd7 7.Jc4! Je5 8.Ja3! Jc4 9.Jb5! Jxb6** Po 9...Jxd6 10.Jxd6 dojde bílý králem na d7 a pak obětuje jezdcu na c6 či a6. **10.Jc7+ Kb8 10...Ka7 11.Sc5. 11.Jd5+ Ka7 12.Sc5 a vyhraje.**

62 Bílý má na výběr pět ústupů střelce, ale jen jeden je správný. **1.Sa7!!** Na stinné stránce ostatních ústupů upozorníme v průběhu řešení. **1...Dc4+ 2.Kf3!** Po **1.Sb4?!** by nyní černý střelce prostě sebral 2...Dxb4 s remízou. **2...h1D+!** 2...Kc6 (remizuje po **1.Sb6?!**) 3.De8+; 2...Dxc8 (remizuje po **1.Se3?!**) 3.De4#; 2...Dd3+ 3.Se3 De4+ 4.Kg3 h1D (4...De5+ 5.Kf2 Db2+ 6.Dd2+ Dxd2+ 7.Sxd2 h1D 8.Sb7+) 5.Dxh1 Dxh1 6.Sb7+. **3.Dxh1 Dxc8 4.Ke3+!** Pole e5 musí zůstat nekryté, po 4.Kf4+? Kc4! 5.Dc1+ Kd5! se černý zachrání patem 6.Dxc8 pat. **4...Ke5 5.Sd4+ Po 1.Sf2?!** by se střelec na d4 nedostal. **5...Ke6 6.Dh3+ Kd5 7.Dg2+!** 7.Dxc8? pat. **7...Ke6** Nebo 7...Kc4 8.Dc2+ Kd5 9.De4+ jako v hlavní variantě. **8.Dg4+ Kd5 9.De4+ Kc4** Zde studie kulminuje. **10.Sc5+! Kb5** Po 10...Kb3 bílý snadno vyhraje 11.Db4+ Kc2 12.Dc4+ Kb1 13.Db3+. **11.Db4+ Kc6 12.Db6+ Kd5 13.Dxd6+ Kc4 14.Dd3+ Kxc5 15.Dc3+ se ziskem dámy.** HHdbiv chybně uvádí duály 11.Dd3+ (nebo 11.Db1+). Jde ale jen o ztrátu času, po 11...Ka5! se bílý musí vrátit do autorského řešení tahy 12.Da3+ Kb5 13.Db4+.

63 Boj s černou dámou je jedním z oblíbených Matoušových témat. V řešitelsky náročné předehře zesiluje bílý útok dvěma nenápadnými, těžko viditelnými oběťmi figur. Na ně pak naváže tichý závěrečný tah, po kterém si černý v zábavném zugzwangu ve dvou variantách úlohově ucpe jednu z klíčových linií. **1.Sc6+ Kg3 2.Jf5+!** Nečekané, nestačí 2.Sf4+ Kxh3 3.Sg2+ Kg4 4.Kh2 Jxg6 5.Sh3+ Kxf4 6.Sxe6 Jxe7. **2...Dxf5** Nebo 2...Kxh3 3.Sg2+ Kg4 4.Jh6+ Kh5 5.Jf4+. **3.Se1+ Kxh3 4.Je5!** Další překvapení! **4...Dg5+ 5.Kh1 Dg7 5...Dg3 6.Sd7+ Kh4 7.Jf3+ 6.Sf2!!** s možnostmi **6...Jf7/Jg6 7.Sd7/Sg2 mat.**

64 1.e7! cxb1D 1...c1D 2.exd8D; 1...Jg2+ 2.Kg3 c1D 3.Vh6+ Kg1 4.Jf3+ Kf1 5.Vh1+ Ke2 6.e8D+ Je3 7.Vh2+. 2.e8D! 2.exd8D? Df5 =. 2...Jf3+! 2...Dc1 3.De4+! Jg2+ (3...Kh2 4.De5+ Kh1 5.Kg3) 4.Kg4! b1D 5.Vh6+ Kg1 6.Jh3+ Kf1 7.Df3+ Ke1 8.Df2+. 3.Jxf3 3.Kg3? Dg1+ 4.Kxf3 Dg2+ 5.Kf4 Dh2+ =. 3...Dh7+ 4.Kg3 b1D Zdá se, že to bílý se svojí aktivitou přehnal a že dokonce prohraje. Má ale v záloze nečekaný zvedák: **5.De4!!** Dámu mohou sebrat obě černé dámy, ale tím by přestaly kryt maty na první řadě (5...Dbxe4 6.Vd1+) nebo sloupici h (5...Dhxe4 6.Vh6+). **5...Dg1+! 6.Jxg1+ Dxe4 7.Jf3** Maty lze pokrýt jen za cenu dámy. **7...Dxf3+ 8.Kxf3 a bílý vyhraje,** např. 8...Jb7 9.Vb6 Jc5 10.Vb5 s dalším 11.Kg3.

Řešení studií Mario Matouše ze strany 196

D1: 1.Se7+ Kh5 2.exf7 Vh4+ 3.Sxh4 Vc4+ 4.Kg3 Sd6+ 5.Vf4!! Vxf4 6.f8S+!! 6.f8D+? Vf7+ 7.Dxd6 pat. 6...Vf7+ 7.Sxd6 Kg6 8.Se5 a bílý vyhraje, Mario Matouš, 2. č. u. Rossi 80 JT, 2005.

D2: 1.Kf7! 1.Ve4? Sxe7! (1...Kg7? 2.Kd7! Sxe7 3.Sc3+! Kf7 4.Vf4+). 1...Vxe7+ 1...Sxe7 2.Sc3! Vf8+! 3.Kxe7 e1D+ 4.Kxf8! 2.Kxf8 Vh7! 3.Sc3! e1D 4.Vd2+! 4.Vg4+? Vg7! 4...Vg7 5.Vh2 mat, Mario Matouš, Čs. šach 2004.

D3: 1.Je5! 1.Jh4? Kg7! 2.Vf7+ Kg8 3.Jf5 Vxf5 4.Vxf5 Je3. 1...Vxe5+ 1...Kg7 2.Vf7+ Kg8 3.Jg4 nebo 1...Je3 2.Kf8! Vf5+ 3.Jf7+! 2.Kf8! 2.Kf7? Vg5 3.Vf4 Jf3! 4.Vxf3 Jf2 5.Vxf2 Vf5+ 6.Vxf5 pat. 2...Vvg5 3.Vf4 Jf3 4.Vxf3 Jf2 5.Kf7! 5.Vxf2? Vf5+! 6.Vxf5 pat. 5...Vg4 6.Vf5 a bílý vyhraje, Mario Matouš, Čs. šach 2004.

D4: 1.Vd8+! 1.Sg2+? Kd4 2.Vd8+ Kc3 3.Vc8+ Sc5+. 1...Ke4 1...Kc6 2.Sxe2 Sb6+ 3.Kxc2 Sxd8 4.Sf3+. 2.Ve8+ 2.Sg2+? Kf4 3.Vf8+ Kg5 4.Ve8 Se3+. 2...Kd3 3.Vxe2 3.Sxe2+? Kc3. 3...Se3+ 4.Vd2+ Kc3 pat nebo 4...Ke4 5.Kxc2 Sxd2 6.Sg2+ remíza, Mario Matouš, 1. cena Šachová Skladba 2003.

D5: 1.e6! Jd6 2.f6 Je4 2...Ke8 3.Sc1! 3.f7 Jc5+ 4.Kc3 Vf2 5.f8D+ Vxf8 6.e7+! Kxe7 7.Kc4 7.Sa3? Vf3+! 8.Kb4 Vb3+.

a) 7...Vf5 8.Sa3 Kd6 9.Kb5; b) 7...Vc8 8.Sa3 Kd6 9.Kd4; c) 7...Jb7 8.Sa3 Jd6+ 9.Kd5: c1) 9...Vd8 10.Ke5, c2) 9...Vf6 10.Kc6 remíza, Mario Matouš, 1. cena Weissauer 80 JT, 2001.

(Dokončení na další straně vlevo dole)